

**LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA
KEMIJÄRVEN KAUPUNGILLE**

Erkki Vartiainen

Opinnäytetyö syksy 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)+ diakoni

TIIVISTELMÄ

Erkki Vartiainen. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA KEMIJÄRVEN KAUPUNGILLE. Oulu, syksy 2017, 28 s, 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, diakonian suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakoni.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli koota Kemijärven kaupunkiin lakisääteinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Suunnitelma palvelee Kemijärven kaupungin viranhaltijoita, poliittisia päätöksentekijöitä ja asukkaita, tarjoamalla heille konkreettista tietoa tämän hetkisestä lasten, nuorten ja perheiden tilanteesta sekä heille tarjottavista palveluista ja kehittämistarpeista.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä työelämälähtöisesti yhteistyössä Kemijärven kaupungin ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Työskentelyn aikana prosessin ohjausryhmänä toimi kaupungin nuorten hyvinvoinnin edistämisen työryhmä.

Tämän opinnäytetyön myötä Kemijärven kaupunki sai päivitetyn lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vuosille 2018 – 2020. Valmis suunnitelma tullaan hyväksyttämään kaupungin valtuustossa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa tullaan päivittämään säännöllisesti ja se viedään osaksi Kemijärven kaupungin sähköistä hyvinvointikertomusta.

Asiasanat: Hyvinvointisuunnitelma, hyvinvoinnin edistäminen

ABSTRACT

Erkki Vartiainen. A WELL-BEING PLAN FOR THE CHILDREN AND YOUNG PEOPLE IN THE CITY OF KEMIJÄRVI. Autumn 2017. 28s, 3 appendices. Language: Finnish.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option of Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to collect a statutory well-being plan for the children and young people in the city of Kemijärvi, Finland. The plan serves the public office holders, political decision makers and residents of the city, by providing them practical information on the situation of children, young people and families, services provided and the needs of development.

This thesis was implemented in cooperation with the city of Kemijärvi together with workers and other partners. During the process as a control group served a work group which promotes welfare of young people.

As the result of this thesis the city of Kemijärvi got an updated well-being plan for 2018–2020. The ready plan will be approved by the City Council. The plan will be updated on a regular basis and it will be attached to the City well-being report.

Keywords: well-being plan, promoting well-being

SISÄLLYS	
1 JOHDANTO	1
2 KUNTA HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ	3
2.1 Hyvinvointi käsitteen määrittelyä	3
2.2 Kunnan hyvinvointityön ja Kirkon diakoniatyön yhteistyö	5
2.3 Kunta terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä	6
3 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TAUSTA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	8
3.1 Taustaa hyvinvointisuunnitelmalle	8
3.2 Kemijärven väestö	9
3.3 Kemijärven kuntaorganisaatio	10
3.4 Kemijärven toiminta-ajatus ja visiot	11
4 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN 2018 – 2020	
TYÖSTÄMINEN KEMIJÄRVEN KAUPUNGILLE	13
4.1. Opinnäytetyön tarkoitus	13
4.2. Hyvinvointisuunnitelman toteutus	14
5 POHDINTA	17
6.1 Suunnitelman merkitys	17
6.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	18
6.3 Oman osaamisen ja oppimisen tarkastelua	19
LÄHTEET	21
LIITTEET	24

1 JOHDANTO

Kunnissa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen lähtökohtana on tieto siitä, miten väestö voi. Tämän tiedon perusteella kunnissa voidaan vahvistaa niitä koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä sekä seurata niiden toteutumista. Kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä säädellään ja valvotaan mm. perustus-, kunta- ja sosiaali- ja terveydenhuoltolakien avulla. Erilaiset hyvinvointiohjelmat ja suositukset, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (KASTE) ja terveyden edistämisen laatusuositus, toimivat ohjausvälineinä kuntien hyvinvointityössä (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2010, 33).

Viime vuosikymmeninä Suomessa sekä kansainvälisesti on ollut yhteiskunnallisia muutoksia, jotka heijastuvat lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveyteen ja hyvinvointiin. Nuorisolailla (72/2006, 4§), lastensuojelulalla (417/2007, 12§), sosiaali- ja terveydenhuoltolalla (1301/2014, 9§) ja uudella oppilas- ja opiskeluhoitolalla (1287/2013) lainsäätäjät tavoittelee kuntien toimintaan enemmän mm. suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta ja laaja-alaisuutta velvoittamalla kunnat laatimaan suunnitelmia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Lasten ja Nuorten hyvinvointisuunnitelman suunnitteluperuste on kirjattu lastensuojelulain 12§:ssä. Lain mukaan suunnitelman pitää sisältää tietoa lasten, nuorten ja perheiden kasvuoloista, hyvinvointilasta, lastensuojelun tarpeesta sekä yhteistyön järjestämisestä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain uudistuminen toi oman suunnittelullisen velvollisuutensa kuvata oppilas- ja opiskeluhoollon tavoitteet, palvelut, yhteisöllisen ja varhaisen tuen vahvistamisen toimet.

Tulevaisuuden kehittämishaasteena kunnissa on lakisäätteisten suunnittelovelvoitteiden yhdistäminen laajemmaksi kokonaisuudeksi, joka voisi muodostaa alueellisen lapsipoliittisen suunnitelman hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kuntaliiton (2008, 11) mukaan tähän päästään eri ohjelmien ja tavoitteiden yhteensovittamisella, monialaisella valmistelulla, perheiden kuulemisella ja erityistä suojelua sekä huolenpitoa tarvitsevien lasten hyvinvoinnista huolehtimisella.

Tämän opinnäytetyön myötä Kemijärven kaupunki saa päivitetyn lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman vuosille 2018 – 2020. Työn tekijänä ja prosessikirjoittajana vas-

taan suunnitelman rakenteesta ja kirjoittamisesta. Kaupungin ja kolmannen sektorin toimijat tuottavat suunnitelman aineiston ja ovat yhteistyössä kirjoittajan kanssa koko prosessin ajan.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsittelen lasten, nuorten ja perheiden terveyttä ja hyvinvointia sekä kunnan roolia niiden edistämisessä. Kolmannen sektorin osalta nostan kirkon tekemän hyvinvointityön esille. Pohdin kirkon diakoniatyön ja kunnan hyvinvointityön välistä suhdetta muutaman tutkimuksen pohjalta.

Opinnäytetyöni prosessin eteneminen on ollut kiinteästi kiinni Kemijärven kaupungin toimijoiden kyvystä tuottaa materiaalia suunnitelmaan. Syksyllä 2016 lähetin kaikille toimijoille viestin alkavasta lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmatyöstä. Viestin liitteenä lähti alustavan rungon suunnitelman sisällöstä ja siihen liittyvistä lakisääteisistä reunaehdoista. Lisäksi ilmoitin heille, että tulen käymään fyysisesti heidän luonaan kevään 2017 aikana. Nämä tapaamiset venyivät osittain elokuulle muiden työtehtävieni takia.

Opinnäytetyön tekijänä olen vastannut lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tiedon keruusta, työstänyt sen rakennetta, sisältöä ja indikaattoreita. Lopullisen, kaupungin valtuustolle esitettävän version hyväksyy ohjausryhmä ja hyvinvointilautakunta. Kemijärven kaupungin lastensuojelusuunnitelmaa 2011 – 2014 käytettiin uuden tuotoksen rakennepohjana. Tämän opinnäytetyön prosessin päättymiseen mennessä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa ei ollut vielä hyväksytty kaupungin eri päätöksenteko elimissä.

2. KUNTA HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ

2.1 Hyvinvointi käsitteen määrittelyä

Erik Allardt (1976) jakoi hyvinvoinnin elintason ja elämänlaatuun. Elintason kuuluvat aineelliset ja persoonattomat resurssit, joiden avulla yksilö voi ohjalla elinehtojaan. Elämänlaatuun kuuluvat sosiaaliset ja itsensä toteuttamisen tarpeet. Niitä ei määritellä aineellisten resurssien avulla vaan inhimillisten suhteiden laadun perusteella. Hänen mielestään hyvinvointia ei voida määritellä pelkästään objektiivisesta kannalta vaan tulee huomioida myös subjektiivinen näkökulma. Sosiaaliset verkostot ja osallisuus ovat tärkeä osa yksilön hyvinvointia. (Kankaanmäki 2015, 27; Särkelä-Kukko 2014, 37.)

Hyvinvoinnin määrittely vaihtelee myös sen mukaan, minkä tieteenalan näkökulmasta sitä tarkastellaan (Pyykönen 2012, 4). Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan hyvinvointitutkimuksen tekijät ovat todenneet, että lasten hyvinvoinnin tutkimiseen ja määrittelyyn tarvitaan lisää lasten osallisuutta ja kuulemista vahvistavaa tutkimusta. Lapsia on alettu pitämään aktiivisina toimijoina eikä pelkästään hyvinvoinnin vastaanottajina. (Salmi&Lipponen 2013, 4.)

Yksi löytämäni hyvinvointia kuvaava käsite on eudaimonia. Mattilan (2010) mukaan se viittaa antiikin aikaisiin eudaimonismisiin teorioihin. Näille teorioille yhteistä oli ajatus, että hyvinvointi tarkoittaa ihmisluonnon toteuttamista sekä itsensä toteuttamista. Hyvinvointi on siis sitä, että elää täysin tai todella ihmisen elämää. Viime aikojen tunnetuin versio teoriasta on Amartya Senin ja Martha Nussbaumin kehittämä; ihmiselle ominaiset kyvyt -teoria (capabilities approach). Sen mukaan ihmisen kukoistamisen osatekijöitä ovat seuraavat kymmenen ihmiselle ominaista kykyä

- Elämä: Ihminen kykenee elämään täysmittaisen ja täysipainoisen elämän.
- Ruumiin terveys: Oma terveys ja kyky lisääntyä säilyvät hyvinä, mikä vaatii mm. riittävästi ravintoa ja suojaa.
- Ruumiin koskemattomuus: Ihminen kykenee liikkumaan paikasta toiseen ja on suojassa väkivallalta.
- Aistimukset, mielikuvitus ja ajattelu: Ihmisellä on mahdollisuus riittäväen opiskeluun ja vapaus käyttää oppimaansa luovasti.

- Tunteet: Ihmisellä on mahdollisuus kehittää tunnekokemuksiaan vapaana pelosta ja ahdistuksesta, ja hänellä on mahdollisuus rakastaa ja tulla rakastetuksi.
- Käytännöllinen viisaus: Ihmisellä on mahdollisuus kehittää oma käsitys hyvästä ja tarkastella kriittisesti oman elämänsä suunnittelua.
- Yhteys toisiin ihmisiin: Ihmisellä on kyky elää yhdessä toisten kanssa ja kyky kuvitella tilanteet toisten kannalta. Se edellyttää itsekunnioituksen tukemista ja nöyryytyksen välttämistä sekä vapautta kaikenlaisesta syrjinnästä.
- Huoli toisista eläinlajeista: Ihminen kykenee huolehtimaan eläimistä, kasveista ja luonnosta.
- Leikki: Ihmisellä on kyky nauraa, leikkiä ja nauttia harrastuksista.
- Kyky kontrolloida omaa ympäristöä: Ihmisellä on oikeus osallistua poliittiseen vaikuttamiseen ja hänellä on puhe- ja kokoontumisvapaus. Siihen kuuluu myös tasavertainen omistamisen vapaus.

Edellä kuvattuja elämisen osatekijöitä jokaisen demokraattisen valtion ja sen sisällä olevien järjestelmien tulisi tukea. Kuntien hyvinvointikertomus hankkeen asiantuntijoiden työryhmässä (Perttilä ym. 2010) määriteltiin hyvän olon olevan ihmisen itsensä, hänelle läheisten ihmisten sekä yhteiskuntapolitiikan, palvelujärjestelmän toiminnan ja lähiympäristön tulosta. Hyvinvointi merkitsee erilaisia asioita ihmisille elämänkaaren eri vaiheissa ja yksilön kokemus on avainasemassa (Kuntaliitto 2016).

Hyvinvointi käsitteenä ei mahdu siis yhteen määritelmään. Hyvinvointi koostuu monista tekijöistä, joihin kuuluu, niin kuin edellä mainittiin, objektiivisia että subjektiivisia arvoituksia ja tuntemuksia. Lasten ja nuorten hyvinvointi koostuu eri asioiden tasapainosta perheessä ja tarvittavissa palveluissa. Keskeisiä teemoja ovat perusturvallisuus, oppiminen, yhteisöllisyys ja fyysisten perustarpeiden tyydyttäminen. Hyvinvoinnin ylläpitäminen ja tukeminen, niin perheessä kuin kunnan ja yhteiskunnan toimissa, suuntautuu aina tulevaisuuteen. (Lapin hyvinvointisuunnitelma 2010 -2015; Kovanen, Lehtomäki 2010, 10; Kankaanmäki 2015,94.)

2.2 Kunnan hyvinvointityön ja Kirkon diakoniatyön yhteistyö

Diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena tulee esille ajatuksena ihmisten hyvinvoinnin yhteisöllisestä kokonaisvastuusta. Miten tämä näkyy seurakunnallisen diakoniatyön suhteessa kunnan hyvinvointityön kanssa tehtävässä yhteistyössä ja sen kehittämisessä? Suomalaisen seurakuntadiakonian kehitys on ollut monivaiheinen prosessi, mutta diakoniatyö on sopeutunut muutoksiin, säilyttänyt merkityksensä ja osoittanut elinvoimaisuutensa yhteiskunnallisissa murrosvaiheissa ja kriisitilanteissa.

Niukkenevien taloudellisten resurssien seurauksena kunnan ja seurakunnan yhteistyö on tiivistynyt. Diakonia- ja sosiaalityössä ja voimavaroja on yhdistetty kriisi-, perhe- ja kehitysvammaistyössä, vankeinhoollossa ja perheneuvonnassa. Yhteistyö kunnan kanssa auttaa seurakuntaa vahvistamaan yhteisöllisyyttä ja tavoittamaan ihmisiä paremmin, mutta sen pohtiminen, onko diakoniatyö todellinen ja tasa-arvoinen kumppani sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa, on kuitenkin aiheellista. Kuka sanelee yhteistyön sisällöt ja tavoitteet, ja miten tiiviiksi seurakuntien ja kuntien yhteistyön on mahdollista kehittyä? (Rättyä 2009, 31.)

Suomisen (2008, 21) mukaan diakoniatyön ja kunnan sosiaalityön välistä yhteistyötä on tutkittu vähän. Sitä vastoin kirkon diakoniatyön tekemää taloudellista avustamista on tutkittu enemmän. Tulokset osoittavat, että diakoniatyön ja sosiaalitoimen yhteistyön määrittely on epämääräistä. Monessa tapauksessa yhteistyö perustuu henkilösuhteisiin eikä suunnitelmalliseen työhön. Toisaalta tulosten mukaan keskeinen viesti on ollut se, että toisten työtä ei tunneta kovinkaan hyvin ja yhteistyö on melko pitkälti diakoniatyöntekijöiden aktiivisuuden varassa. Se vaikeuttaa yhteistyön kehittymistä.

Rättyä (2009) toteaa väistökirjassaan, että tutkimustaan varten haastatellut diakoniatyöntekijät ovat kertoneet työnsä olevan sidoksissa yhteiskunnalliseen muutokseen ja muutosten aiheuttamiin alueellisiin ja paikallisiin vaikutuksiin lakisääteisissä kunnallisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kallungin (2010) väitöskirjan mukaan yhteistyö on koettu merkitykselliseksi siellä missä se toimii. Yhteistyön suuntautuminen oli tutkimuksen kiinnostava löytö. Sosiaalinen diakoniatyö oli vähäisempää, kuin perinteisen diakonian ja kuntien välinen yhteistyö. Tämä selittyy sillä, että perinteisen diakonian vahvempi teologinen ja seurakunnallinen rooli merkitsee vähäisempää kilpailuasetelmaa suhteessa kuntien palveluihin.

Sosiaalitoimessa nähdään diakoniatyön roolin olevan lähinnä sosiaalityötä täydentävää työtä. Asiakkaat kertoivat, että diakoniatyöntekijöillä on aikaa kuunnella enemmän heitä ja sosiaalityössä painottuu enemmän taloudelliset asiat. Diakoniatyö nähtiin siis niiden asioiden paikkaamisena, joihin sosiaalityö ei jostain syystä yllä. Toisaalta diakoniatyö nähtiin myös kumppanuutena. Tässä merkityksessä korostui tilanteiden hahmottaminen eri näkökulmista. (Suominen 2008, 46; Eklund 2016, 33.)

Kuntaliiton (2002, 44 - 46) mukaan palvelujen turvaamista ja joustavuutta erityisesti avopalvelujen osalta voitaisiin muuttotappiokunnissa ja -seurakunnissa edistää sosiaali- ja terveystoimen ja diakonian tiiviillä yhteistyöllä. Yhteisten työntekijöiden mahdollisuus tai alueellinen yhteistyö ovat mahdollisia keinoja työvoimatarpeen ratkaisemiseksi. Merkittävänä yhteistyön alueena nähdään myös maahanmuuttajat ja heidän osaltaan kotouttamislainsäädännön toteuttaminen. Hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastaisessa toimintaohjelmassa mainitaan toimijoina kunnat ja seurakunnat, joiden olisi syytä sopia yhteistyömenettelystä tällä alueella. Kirkon perhetyön ja perheneuvontapalveluiden kysyntä on myös kasvanut jatkuvasti ja suurimmissa kaupungeissa jonot perheasiain neuvottelukeskukseen ovat kohtuuttoman pitkät. Edellä mainittujen palvelujen lisääminen yhteistyössä kuntien kanssa olisi myös tärkeää.

2.3 Kunta terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä

Terveyden edistämisen laatusuositukset julkaistiin vuonna 2006. Suositusten tarkoituksena oli muun muassa jäsentää terveyden edistämisen laajaa toimintakenttä sekä tukea kuntien omaa hyvinvointi-, ja laadunhallintatyötä. Teknisten-, ja ympäristöpalvelujen tehtävänä on turvata kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistävät elin- ja toimintaympäristöt. Koulutus- ja sivistyspalvelujen erityisenä tehtävänä on ihmisenä kasvun tukeminen. Kulttuuri- ja kirjastopalvelut sekä nuoriso- ja liikuntatoimi edistävät omalta osaltaan kuntalaisten terveyttä ja yhteisöllistä hyvinvointia. Sosiaali- ja terveystoimen palvelut tuottavat ennaltaehkäiseviä ja korjaavia palveluja kuntalaisten elämänkaaren aikaiseen arkielämään. (Paahtama 2016, 2-3.)

Määtä (2010) tekemän tutkimuksen mukaan kuntien tekemissä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmissa keskityttiin enemmän palveluiden kehittämiseen kuin kasvu- ja elinolojen parantamiseen. Tutkimus tulosten mukaan viranhaltijoiden kokemuksissa ja ehdotuksissa painottuivat asiat, jotka olivat lähellä heidän omaa sekä alaistensa toimintaa. Tällöin ammattilaisten omaan työhön liittyvät kehittämistarpeet painottuvat enemmän suhteessa kuntalaisten tarpeisiin.

Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunta (Pelkonen ym. 2013,15) korostaa loppuraportissaan, että lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi riippuu ensisijaisesti heitä hoitavista ja kasvattavista henkilöistä sekä heidän hyvinvoinnistaan ja elinoloistaan. Ymmärrys kehitysympäristöjen ja elinolojen merkityksestä lasten hyvinvoinnille on vahvistunut viimeisten vuosien aikana. Niitä ovat vanhempien ja kodin lisäksi kuntien tuottamien ennaltaehkäisevien peruspalveluiden ympäristöt. Neuvottelukunnan mukaan jatkossa on tarpeen muodostaa eri hallintokuntien ja työntekijöiden yhteinen käsitys kehitysympäristöjen ja elinolojen suojaavista tekijöistä ja niiden vahvistamisen keinoista.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kunnassa on siis yhteisvastuullista toimintaa eri hallinnonalojen välillä. Paahtaman (2016, 9) mielestä kunnissa on monin paikoin edetty vanhojen hyvinvointiin liittyvien laatusuosituksen suunnassa. Tulevaisuudessa kunnan rooli ja tehtävät muuttuvat kun sosiaali- ja terveystalvet siirtyvät lähivuosina maakuntien vastuulle. Tämä tarkoittaa haastetta myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma työhön. Kunnat joutuvat täsmentämään ja prosessoimaan hyvinvointiin liittyviä käsitteitä, toimiaan ja yhteistyötä yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa lähivuosina.

3. KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TAUSTA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

3.1 Taustaa hyvinvointisuunnitelmalle

Vuoden 2008 alusta voimaan tulleen lastensuojelulain mukaan kunnan on laadittava suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelunjärjestämiseksi ja kehittämiseksi. Tämä tarkoitti sitä, että kuntien sitä aikaisempien tehdyistä suunnitelmista ja ohjelmista, tuli lakisääteisiä. (Kuntaliitto 2008, 5.)

Lain voimaan tulon jälkeen Kemijärven kaupungille valmisteltiin kaksi erillistä suunnitelmaa; Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010–2013 ja Lastensuojelun suunnitelma 2011 - 2014. Syy kahteen suunnitelmaan oli se, että Hyvinvointisuunnitelman toimeksiannossa oli unohtunut lastensuojelun osuus pois. Lastensuojelun suunnitelman 2011 - 2014 alkusanat lausuttiin vuoden 2009 alussa, kun kaupunki sai hankerahaa Pohjois-Suomen Sosiaalialan kehittämiskeskukselta suunnitelman tekoa varten.

Suunnittelusihteeri Tarmo Törmäsen työstämä Lasten ja nuorten Hyvinvointisuunnitelma valmistui vuoden 2009 lopussa ja kehittäjätyöntekijä Erkki Vartiainen kirjoittama Lastensuojelun suunnitelma vuoden 2010 puolella välissä. Jälkimmäisen valmistumisen yhteydessä sovittiin, että seuraavassa päivittämisvaiheessa suunnitelmat yhdistetään yhdeksi suunnitelmaksi. Asia kirjattiin suunnitelmaan yleistavoitteeksi ja aikataulutettiin vuodelle 2014. Päivittäminen nousi esille kuitenkin vasta 2015 vuoden puolella, kaupungin organisaatiouudistuksen yhteydessä.

Syksyllä 2015 sivistysjohtaja esitti allekirjoittaneelle tehtävää osana työnkuvan muutosta. Käytännössä prosessi käynnistyi täyspainoisesti vasta 1.4.2016 ja opinnäytetyön sopimus allekirjoitettiin 1.9.2016 (liite2). Työskentely hidastui kuitenkin loppusyksystä 2016 allekirjoittaneen aloittaisessa ohjaustyön Kemijärven kaupungin asukkaiksi siirtyvien pakolaisten kanssa. Koko ajan tuotoksen ja opinnäytetyön valmistumisprosessia on leimannut muiden työtehtävien paineet.

3.2 Kemijärven väestö

Väestörakenne kertoo kaupungin elinvoimaisuudesta ja vaikuttaa hyvinvointipalveluiden järjestämiseen. Kokonaiskuvan luominen kunnan hyvinvointitilanteesta pelkästään väestörakenteen pohjalta on vaikeaa. Lukujen taakse kätkeytyvät aina ihmiset ja heidän inhimillisen elämän kaikki ulottuvuudet. Näitä ovat mm. terveys ja toimintakyky, elintaso, sosiaaliset suhteet, elämän mielekkyys, tyytyväisyys palveluihin sekä viihtyisä ja turvallinen ympäristö.

Asukkaiden ikärakenteella on kuitenkin keskeinen vaikutus palveluiden kysyntään ja talouden kehittymiseen (Hiilamo ym. 2010). Kemijärven kaupungin keskustaajama on pohjoisin kaupunkitaajama Suomessa. Siellä asuu noin 75 % kaupungin väestöstä. Kaupungissa asuu (tilanne 31.5.2017) 7612 ihmistä. Taulukko 1 kuvaa väestökehitystä viimeisen viiden vuoden aikana. Väkiluvun muutos 2010 luvulla on ollut aleneva eli keskimäärin -1,5 % edellisestä vuodesta.

	2012	2013	2014	2015	2016
miehet	4094	4020	3956	3906	3853
naiset	3999	3963	3935	3860	3808
yhteensä	8093	7983	7891	7766	7661

TAULUKKO 1. Kemijärven kaupungin väkiluku 2012 – 2016. Terveiden ja Hyvinvoinninlaitos (2017).

Erityinen yksityiskohta Kemijärven osalta on se, että kaupungin omistuksessa olevasta kerrostalo kannasta osa on myyty ns. kakkosasunnoiksi. Niiden omistajat ovat pääosin eläkeläisiä ja kotipaikka on muualla, mutta asuvat osan vuotta Kemijärvellä. Heitä on tällä hetkellä useita satoja ja uusien kakkosasuntojen myyntityö jatkuu edelleen. Tämä ilmiö on tuonut välillisesti myös nuorempaa polvea katukuvaan näitten eläkeläisten sukulaisten muodossa. Positiivisia odotuksia on myös kaupungin elinkeinoelämässä. Puuhun ja sen jalostamiseen liittyvää teollisuutta on suunnitteilla kaupunkiin. Toteutuessaan se tuo uusia työpaikkoja ja ihmisiä Itä-Lapin alueelle.

Taulukko 2 kuvaa kaupungin väestömäärää ikäryhmittäin. Sen mukaan väestökehitys on ollut pitkään laskusuuntainen. Tämän hetkisten ennusteiden mukaan tilanne on tasoittumassa ja tulevaisuuden mahdolliset uudet työpaikat vaikuttavat siihen positiivisesti. Taulukossa on lisäksi näkyvillä väestöllinen eli demografinen huoltosuhde. Se ilmoitetaan ei-työikäisten ja työikäisten määrien suhteena: kuinka monta lasta ja vanhusta on 100 työikäistä kohti. Väestötieteilijät laskevat suhdeluvun niin, että ei-työikäisiksi määritellään kaikki alle 15-vuotiaat ja yli 64-vuotiaat. Työikäisiä ovat loput eli näiden rajojen väliin sijoittuvat. Kyse on siis lähinnä väestön ikärakenteen ja sen muutosten kuvaamisesta eikä se ota huomioon työllisyyttä.

	2012	2013	2014	2015	2016
0 - 14-vuotiaat, % väestöstä	10,2	10,3	10,2	10,1	9,9
15 - 64-vuotiaat, % väestöstä	59,1	57,8	56,7	55,6	54,5
65 - 74-vuotiaat, % väestöstä	16,3	16,8	17,1	18,1	18,4
75 - 84-vuotiaat, % väestöstä	11,6	11,7	12,2	12,3	12,9
85 vuotta täyttäneet, % väestöstä	2,9	3,4	3,9	4	4,4
Huoltosuhde, demografinen	69,3	73	76,5	79,9	83,6

TAULUKKO 2. Kemijärven kaupungin väestömäärä ikäryhmittäin 2012 – 2016. Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos (2017).

3.3 Kemijärven kuntaorganisaatio

Kunnallisen järjestelmän tavoitteena on luoda kuntalaisten odotusten ja toiveiden mukainen kunta, jossa kaikilla on hyvä elää ja asua. Kuntalaisten odotuksia ja toiveita valvovat ja työstävät kuntalaisten kunnallisvaaleilla valitsemat poliittiset päättäjät. He toimivat yhteistyössä kaupunginjohtajan alaisuudessa toimivan kaupungin henkilöstön kanssa. (Puolakka 2011, 8-9.)

Kemijärven kaupungin organisaatiouudistustyö alkoi elokuussa 2014 ja valtuusto hyväksyi uuden organisaatorakenteen kokouksessaan 21.9.2015. Rakenne tuli voimaan 1.1.2016 alkaen. Uudistus työtä veti kaupunginjohtaja yhdessä henkilöstöryhmien edustajien kanssa. Ensimmäisessä vaiheessa kaupungin operatiivinen johtamisen ra-

kenne muuttui osastorakenteesta kahteen palvelualueeseen. Hyvinvointipalvelujen palvelualueelle tuli kolme vastuualuetta; lasten-, nuorten ja perheiden palvelut, yhteiset hyvinvointipalvelut ja ikäihmisten elinvoimapalvelut. Elinvoima- ja kaupunkipalveluissa tuli kaksi vastuualuetta; elinvoimapalvelut ja hallinto- ja tukipalvelut. Siitä rakenne on kehittynyt siten, että palvelualueita on kolme ja elinkeinopalvelut ovat suoraan kaupungin johtajan alaisuudessa (kuvio 3).

Kuvio 3. Kemijärven kaupungin organisaatiorakenne. Kemijärven kaupunki (2016).

3.4 Kemijärven toiminta-ajatus ja strategia

Kunnan perustehtävä ilmaistaan useimmiten toiminta-ajatuksena. Se kertoo kunnan olemassaolon tarkoituksen, oikeutuksen ja parhaimmillaan lisäksi vielä sen, miten ja millä panoksilla kunta tehtävänsä toteuttaa, jotta haluttu tarkoitus toteutuisi. Tulevaisuuden tekemisen avainasioita ovat vision eli tavoitetilan luominen (joskus puhutaan unelmasta), sekä vision toteuttamiseen tähtäävien strategioiden ja niitä toteuttavien toiminnallisten tavoitteiden aikaansaaminen. (Majoinen 2001, 23).

Kemijärven toiminta-ajatus on kirjattu kaupunkistrategia vuoteen 2020- asiakirjaan, jonka kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 13.12.2014 108§:

”Kemijärven kaupunki edistää asukkaidensa hyvinvointia ja koko Itä-Lapin kilpailukykyä ja vetovoimaa panostamalla verkostoitumiseen, luovuuteen, osaamiseen ja yrittäjyyteen”.

Visio kertoo kunnan tavoitetilan, realistisesti ajatellen parhaan mahdollisen toteutettavissa olevan tulevaisuuden. Visioon sisältyvät tahdon- ja sitoutumisen ilmaukset. Visiosta johdetaan strategiat kysymällä, mitä strategista kehittämistä tarvitaan vision toteuttamiseksi. Arvioitaessa, mikä suhde strategioilla on visioon, voidaan niiden sanoa olevan käytännön askeltamista vision suuntaan. Strategiat toteutuvat osin peruspalvelutoimintana ja sen painopistealueiden valintana, osin erilaisten kehittämisohjelmien kautta. (Majoinen 2001, 23 -25).

Mauryn ym.(2017) mukaan on kysyttävä, millaisia kehittämisohjelmia tarvitaan ja millaisiksi projekteiksi ne on paloiteltava, jotta käytännössä todella tapahtuu valitun strategian mukaisia asioita. Toisaalta kaikkea ei tarvitse purkaa yksityiskohtiin. Strategian on oltava sellainen, että se ohjaa että jättää tilaa luovuudelle ja soveltamiselle.

Kemijärven kaupungin visio on kuvattu edellä mainitussa asiakirjassa (kaupunkistrategia vuoteen 2020) seuraavasti:

”Kemijärven kaupunki on vuonna 2020 Itä-Lapin elinvoimainen palvelu- ja seutukuntakeskus, joka hyödyntää maantieteellistä sijaintia, pohjoista ulottuvuutta ja metsä-, järvi-, suo- ja tunturiluontoa”.

Kemijärven kaupunki on päivittänyt strategiaansa keväällä 2017. Siinä kaupungin rooli painottuu alueen elinvoimaisuuden kehittämiseen ja laajasti ottaen kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen. Uusi kuntalaki (410/2015) edellyttää, että kunnilla on oltava selkeä strategia ja mittarit sen seuraamiseen. Strategiassa on otettava kantaa mm. kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Strategian päivittämisen apuna on käytetty myös vuonna 2016 valmistettua Onnentunne- taustadataa ja ajatuksia. Edellä mainittu aineisto on työstetty lähinnä matkailumarkkinointia varten.

4. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMA 2018 – 2020 TYÖS- TÄMINEN KEMIJÄRVEN KAUPUNGILLE

Opinnäytetyöni toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä työelämälähtöisesti yhteistyössä Kemijärven kaupungin sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Opinnäytetyöni tavoitteena oli päivittää ja työstää Kemijärven kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2018 – 2020. Siinä kuvataan kaupungin eri hallinnonalojen ja kolmannen sektorin nykyistä tilannetta ja tulevaisuuden kehittämistarpeita. Sen avulla kehitetään ja annetaan uudenlaisia, laajempia näkökulmia kuntajohdolle, luottamushenkilöille ja kolmannen sektoritoimijoille lasten ja nuorten sekä perheiden hyvinvointityösuunnitelmien päätöksen tekoon meneillään olevalle valtuustokaudelle. Kankaanmäen (2015,100) mukaan lastensuojelutyötä on tarpeellista tuoda esille hyvinvointisuunnitelman kautta, koska se voi toimia työvälineenä myös tiedottamiseen ja avoimuuteen kunnan asukkaiden suuntaan.

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmalla tähdätään Kemijärven kaupungin lasten, nuorten ja perheiden parempaan terveyteen ja hyvinvointiin. Suunnitelma on strateginen toimintalinjaava ja konkreettiset toimet sisältävä toimintaohjelma. Suunnitelman tulee perustua erilaiseen tietoon. Tarvitaan kokemustietoa ja laadullista tietoa. Erityyppisten tietojen yhteinen tulkinta on olennaista hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi.

Suunnitelmalla on selkeästi strateginen ja konkreettinen tehtävä kunnan päätöksenteossa. Kunta valitsee, suunnitelmasta saadun tiedon pohjalta, strategiset kehityspolut joiden mukaan palvelujärjestelmää kehitetään. Suunnitelmaan kirjataan myös konkreettiset toimet ja kehittämisehdotukset eri vuosille poliittisen päätöksenteon avuksi.

Toiminnan perustana on kaupungin Hyvinvointikertomus 2013 – 2016 kirjatut arvot ja visiot. Kertomukseen on myös kirjattu kaupunkistrategian linjaukset, jotka määrittävät myös prosessissa olevaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmatyöskentelyä. Niistä painopistealueiksi on kirjattu:

1. Lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen

2. Työikäisten ja lapsiperheiden tulomuuton lisääminen ja väestön ikärakenteen tasapainottaminen.
3. Ennaltaehkäisevään työotteeseen siirtyminen kaikessa toiminnassa ja yksilön vastuun lisääminen omasta hyvinvoinnista.

Kankaanmäki (2015, 1-8) mukaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman lainsäädännöllinen lähtökohta on lastensuojelulaissa. Sen mukaan suunnitelman tarkoitus on luoda suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä, lastensuojelun järjestämisestä ja tulevaisuuden näkymistä. Suunnitelman näkökulmasta kunnassa on tärkeää olla tietoinen siitä, missä kaikkialla lastensuojelua tehdään ja missä kaikissa palveluissa lastensuojelutyö ja muutoinkin lasten hyvinvoinnin tukeminen tulee ottaa huomioon. Suunnitelmalla on merkittävä mahdollisuus tuottaa tietoa lapsiin kohdistuvista riskeistä ja hyvinvointia tukevasta työstä totuudenmukaisesti ja ajankohtaisin tiedoin.

4.2 Hyvinvointisuunnitelman käytännön toteutus

Hyvinvointisuunnitelman työstäminen toteutettiin käytännössä prosessimaisesti. Koko prosessin vastuuhenkilönä toimi palvelualuejohtaja Juha Narkilahti. Kuraattori Erkki Vartiainen vastaa suunnitelman prosessikirjoittamisesta ja aineiston keräämisestä ja muokkaamisesta. Ensimmäisen vaiheen toimintalinjauksissa sovittiin henkilöresurssit, aineiston hankintamenetelmät, ohjausryhmä ja aikataulut.

Työskentelyn aikana prosessin ohjausryhmänä toimi lakisääteinen Kemijärven kaupungin nuorten hyvinvoinnin edistämisen työryhmä (liite1). Ryhmässä on edustus kaupungin sivistys-, sosiaali- ja terveystieteiltä. Valtion toimijoita työryhmässä edustavat TE-toimisto ja Poliisi. Kolmannelta sektorilta työryhmässä mukana ovat Saura-säätiö ja Kemijärven ev.lut. seurakunta. Tarvittaessa mukaan voidaan kutsua muita asiantuntijoita ja toimijoita.

Työryhmä toimii vuorovaikutuksessa lasten ja nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Verkosto ei käsittele yksittäisiä nuorta koskevia asioita, vaan sen keskeiset tehtävät ovat:

1. koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi;

2. edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta tavoitteena palvelujen riittävyys, laadukkuus ja saavutettavuus;
3. suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi;
4. edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja toimijoiden ja viranomaisten kesken.

Hanke esiteltiin ohjausryhmälle 6.4.2016 pidetyssä tapaamisessa. Kokouksessa sovittiin aineiston hankinta menetelmäksi yksikkökohtainen tiedontuottaminen. Se tarkoittaa sitä, että prosessikirjoittaja käy esittelemässä hankkeen eri yksiköissä. Yksiköt määrittävät keskuudestaan vastuuhenkilön, joka vastaa tiedon tuottamisesta kirjoittajalle suunnitellun sisällysluettelon mukaisesti. Yksiköiden vastuuhenkilöt ovat vuorovaihtuvasti prosessikirjoittajalle koko prosessin ajan. Konkreettisesti prosessikirjoittaja laati alustavan sisällysluettelon yksiköiden tiedontuottamisen tueksi.

Yksiköiden vastuuhenkilöiden nimeämisen lisäksi toteutettiin eri yksiköiden kanssa prosessimaista tiedonkeruuta. Prosessi aloitettiin toukokuussa 2017 kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluiden kanssa. Suunnitelma esiteltiin heille ja he saivat ohjeet tiedontuottamisesta ja aikataulutuksesta suunnitelman suhteen. Sosiaalitoimen kanssa prosessia on käyty koko ajan. Keväällä sosiaalitoimen omavalvontasuunnitelman työstäminen antoi eväitä myös tähän suunnitelmaan. Alku syksystä oman osuutensa toimitti neuvola. Neuvola työsti teemaa itsenäisesti omassa tiimissään ja välitti tiedon prosessikirjoittajalle.

Elokuun alussa koulujen rehtoreiden kanssa sovittiin, että koulujen henkilöstö pääsee kertomaan omat ajatuksensa suunnitelmaan koulutus-iltapäivässä alku syksyn aikana. Se tapahtui lokakuun alussa ja toimintamuotona oli ryhmätyöskentely. Työskentelyn teemoina olivat myönteiset asiat, kriittiset asiat ja kannanotto suunnitelmassa esitettyihin indikaattoreihin. Työskentelyn tuloksena saatiin suunnitelmaan hyvin konkreettista tietoa ja tulevaisuuden näkemyksiä niin oppilashuollon näkökulmasta kuin muusta koulujen työskentelystä ja tarpeista. Varhaiskasvatuksen osalta suunnitelman valmistamisen hyväksi käytettiin vuonna 2016 prosessoitua Kemijärven varhaiskasvatuksen palveluverkkoselvitystä ja varhaiskasvatuspäälliköltä saatua tietoa.

Yksiköiltä pyydettiin myös tietoa, jota on syntynyt asiakastyön yhteydessä. Tämän ns. virallisen, tilastollisen tiedonlisäksi, heiltä pyydettiin arvokasta lasten, nuorten ja perheiden tuottamaa kokemustietoa. Erilaista tilastotietoa kannattaa tarkastella kokonaisuuksina. Tällöin niistä on helpompi nähdä tulevat kehityssuunnat ja asiakasmäärien kehitykset. Kuntien tuottamaa tietoa ohjautuu paljon Kuntaliiton, THL:n ja tilastokeskuksen tilastorekistereihin. Niistä saatavaa tietoa voidaan käyttää kuntien suunnitelma- ja kehittämistyön perustana. Tämän suunnitelman indikaattoreiksi valikoituivat lapsiin, nuoriin ja perheisiin liittyvät tilastot.

Ohjausryhmän kokouksia sovittiin pidettäväksi prosessin aikana tarpeen mukaan. Ohjausryhmän jäsenet kokivat myös paineita sen suhteen, että heillä ja heidän organisaatioilla ei ole tarpeeksi aikaa paneutua suunnitelman työstämiseen muiden perustöiden ohella. Tämä on tarkoittanut, että kirjoittajalle jää suuri vastuu heidän motivoimiseen ja muutenkin suunnitelman kokonaisuuden työstämiseen.

Suunnitelman ensimmäinen valmistumisaikataulu oli 9.4.2017 eli kuntavaaleihin mennessä. Edellä mainitun toimijoiden kiireiden ja kirjoittajan työtehtävien muutosten takia uudeksi aikatauluksi sovittiin 1.12.2017. Ensimmäinen suunnitelman versio esitellään ohjausryhmälle 13.11.2017. Se ottaa kantaa sisältöön, indikaattoreihin ja johtopäätöksiin ja antaa viimeiset muutosesitykset suunnitelmaan.

Tavoite on, että suunnitelma esitellään hyväksyttäväksi kaupungin hyvinvointilautakunnalle marraskuussa ja kaupunginvaltuustolle joulukuussa. Kunnanvaltuusto hyväksyy suunnitelman sekä seuraa ja arvioi sen toteutumista vähintään kerran valtuustokauden aikana. Toisaalta prosessin aikana on sovittu, että valmis, hyväksytty suunnitelma vietään osaksi kaupungin tulevaa sähköistä hyvinvointikertomusta. Sähköinen hyvinvointikertomus auttaa paremmin kokoamaan samaan asiakirjaan kuntastrategiaa tukevaa hyvinvointitietoa väestöryhmittäin, ohjelmia, suunnitelmia, hankkeita ja toimintamalleja sekä edellä mainittujen asioiden päivittäminen helpottuu.

Suunnitelman seurannasta tulisi seurata konkreettisia asioita ja kehittämispäätöksiä. Toisaalta on hyvä muistaa, että ei lähdetä muuttamaan sellaista toimintaa, joka toimii jo hyvin. Suunnitelman onnistumisen perustana on siis huolellinen tiedontuotanto ja yhteinen tulkinta. Valtuuston tulee ottaa suunnitelman toteuttaminen huomioon kuntalain mukaisesti kunkin vuoden talous- ja toimintasuunnitelmassa.

5. POHDINTA

5.1 Suunnitelman merkitys

Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin merkitys on meille kaikille tärkeä. Meillä jokaisella on omat intressimme asian suhteen ja määrittelemme sitä niiden mukaan. Valtiovalta antoi Suomen kuntien vastuulle vuonna 2008 alkaen laatia lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Alkuaikoina puhuttiin lastensuojelusuunnitelmasta. Samana vuonna tuli voimaan uudistettu lastensuojelulaki, johon asia on kirjattu. Lain uudistamisen keskeisimpinä perusteina olivat ennaltaehkäisevän työtteen lisääminen kunnallisissa palveluissa ja tietoisuuden lisääminen lastensuojelutyön kuulumisesta kaikille kunnassa. Lastensuojelupalvelut eivät ole kunnassa yksin vastuussa lasten ja nuorten hyvinvoinnista.

Hyvinvointisuunnitelman tekeminen on hyödyllinen prosessi, jos se tehdään huolella. Hyvinvointisuunnitelman tarkoituksena on tehdä kunnan toiminnasta tavoitteellista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä. Konkreettisesti se antaa lapsille, nuorille ja perheille vaikutusmahdollisuuksia kunnan päätöksentekoon ja kuntapäätäjille tietoa ja kehittämisehdotuksia. Kunnissa tieto kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä on monissa eri lähteissä ja organisaatioiden tiedostoissa. Hyvinvointisuunnitelmaan ne pystytään koamaan tarpeellisilta osiltaan ja sen kautta kunnan päätöksenteko johdonmukaistuu ja ottaa paremmin huomioon lasten ja nuorten elämäntilannetta.

Hyvinvointisuunnitelman on hyvä olla tiivis ja selkokielineen. Helposti ymmärrettävä ja selkeästi kirjoitettu teksti sekä kunnan omista tarpeista lähtevä suunnitelma antaa luottamushenkilöille, palvelujen käytännön toteuttajille ja kuntalaisille laaja-alaisen käsityksen lasten ja nuorten kasvuoloista sekä käytössä olevista ja tarvittavista voimavaroista. Toisaalta se motivoi päättäjiä poimimaan tietoa ja ottamaan sen päätöksenteossa huomioon.

Kun prosessia ja kerättyä aineistoa tarkasteli, kirjoittajalle vahvistui käsitys kaupungin toimijoiden halusta sitoutua suunnitelman tekoon. Toisaalta huomasi, että sitoutumista haittasi organisaation muutokseen liittyvät rakenteelliset ns. työaikaa vievät valmistelutyöt ja muutamien toimijoiden kriittinen asennoituminen suunnitelman vaikuttavuuteen kunnan päätöksenteossa.

Erityyppiset ja eri-ikäisiin kuntalaisiin kohdistuvat kuntalaiskyselyt on yksi toimintatapa, jolla tietoa voidaan saada. Tässä työssä niitä ei suoraan käytetty, resurssien vähyyden vuoksi, mutta tulevaisuudessa sen käyttäminen ja tietojen hyödynnettävyys on varmasti aiheellista ja toivottavaa. Kuntalaisten osallisuuden lisääminen ei saisi olla vain järjestelmä- ja rakenne tasolla. Yksilöllä pitäisi olla paremmat vaikutusmahdollisuudet esimerkiksi kunnassa tehtäviin päätöksiin. Tämä on varmaan tulevaisuutta, jossa vaalien ja muiden jo olemassa olevien vaikuttamiskeinojen rinnalle tulee ikään katsomatta olevia vaikuttamismalleja.

5.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tuotoksena syntyneessä hyvinvointisuunnitelman työstämisessä on käytetty ajankohtaisia tilastoja ja tilastokantoja, jotta se antaisi mahdollisimman ajankohtaista ja luotettavaa tietoa kunnasta ja sen väestöstä hyvinvointiin ja terveyteen liittyen. Indikaattoreina on käytetty mm. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen Sotka -tilastotietokantaa, koulu-terveyskyselyitä ja kunnan omia asiakirjoja.

Bardyn (2013, 297) mukaan on tärkeää muistaa, että tapa, jolla tietoa kootaan, vaikuttaa kuvaan, joka asiasta saadaan. Se havainnollistuu, kun ”kauempaa ja lähempää” tuotetut tiedot asetetaan rinnatusten. Valtakunnallisesti kootut tilastot luovat yleiskuvan kehitystrendeistä. Kunnan työntekijöiden asiakkuusmääritykset ja näkemykselliset kannanotot tuovat näkyville monimuotoisemman kuvan palveluista ja niiden toimivuudesta. Tämä suunnitelmaprosessi jäi viimeksi mainitun asian osalta vajaaksi.

Opinnäytetyötä ja tuotosta on arvioitu ohjausryhmän kanssa kaksi kertaa prosessin aikana. Ohjausryhmä, hyvinvointilautakunta ja kaupunginvaltuusto arvioivat tuotosta tämän opinnäytetyöprosessin päättymisen jälkeen. Käytännön työskentelyn aikana kirjoittaja on käynyt myös monia keskusteluja mm. palvelualuejohtajan ja johtavan sosiaalityöntekijän kanssa. Mielestäni tätä projektia olisi voitu arvioida ehkä vielä enemmän eri toimijoiden kanssa. Opinnäytetyön osalta ohjaus on tapahtunut pääosin etäyhteyksien turvin, jonka kirjoittaja on kokenut joskus riittämättömäksi. Mutta toisaalta kirjoittajan opiskelu historia on antanut vahvan perustan pyrkiä luotettavaan lopputulokseen.

5.3 Oman osaamisen ja oppimisen tarkastelua

Oman oppimisen kannalta opinnäytetyön ja tuotoksen toteuttaminen on ollut hyvin opettavaista. Olen työstänyt niitä rintarinnan ja kirjoittamisen riemu ja ahdistus ovat läsnä niin kuin ennenkin. Olen urani aikana työstänyt monenlaisia asiakirjoja ja pape-reita, mutta niin kirjoittamani aikaisempi lastensuojelusuunnitelma kuin prosessissa oleva lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, ovat olleet vaativimpia kirjoitusproses-seja. Prosessin tekee haastavaksi tavoite lopputuotoksen tiiveydestä suhteessa materiaa-lin määrään ja prosessiin liittyviin päätöksentekotilanteisiin.

Yksiselitteinen ja selkeä teksti vaatii kirjoittajalta nöyryyttä sille, että teksti ei ole val-mis ensimmäisellä kerralla. Alasuutarin (2011, 280) mukaan kirjoittaminen on ennen kaikkea korjaamista, analysoimista ja tekstin hiomista. Kirjoittamista ei siis opi pelkäs-tään kirjoja lukemalla tai aineistoa keräämällä. Kirjoittamisen prosessin etenemisen kannalta on hyvä erottaa makro- ja mikrorakenne. Makrotaso tarkoittaa, miten kokonai-suus etenee luvusta toiseen muodostaakseen loogisen ja jäntevän kokonaisuuden. Mik-rotasolla taas jäsennetään, miten lukujen teksti etenee lause- ja kappaletasoilla.

Toinen asia, joka vaatii edelleen minulla oppimista, on ajankäyttö. Vaikka ikää ja ko-kemusta on tullut jo kohtalaisesti, niin olen joutunut jälleen koko prosessin ajan kam-pailemaan asian suhteen. Viskarin (2009) ja Svinhufvud (2007) puhuvat teoksissaan prosessikirjoittamisen vaativan pääpiirteittäisen kirjoitusaikataulun ja mahdollisuuden keskittyä kirjoittamiseen. Kirjallisuuteen ja aineistoon tutustuminen sekä tekstin muok-kaaminen vie eniten aikaa. Kirjoitusaikataulussa on tärkeää varata aikaa myös työn kyp-syttelylle.

Svinhufvud (2007,139) nostaa esille käsitteen itsehallinta. Itsehallinta tarkoittaa, että pystyy tarkkailemaan ja arvioimaan omia käsityksiä ja toimintatapoja. Käytännössä se tarkoittaa pohdiskelua, arviointia ja kehittämistä positiivisella ja rakentavalla asenteella.

Aloittaessani tätä tuotoksen tekemistä, olin hieman hämmentynyt omasta kaksoisroo-listani: tutkijana opinnäytetyötä tekemässä sekä työtekijänä sosiaalitoimessa. Kun opis-kelu tapahtuu pääosin omalla ajalla ja opinnäytetyön aihe on omaan työhön kiinteästi liittyvä, on se tuonut esille helpottavia, mutta toisaalta haastavia aikakausia. Nyt jäl-keenpäin tarkasteltuna hämmennys ja huoli oli turha ja kokemus työn kannalta erittäin hyvä ja merkittävä.

Opinnäytetyö ja sen työstäminen varsinaisen suunnitelmatyön rinnalla on avannut mahdollisuuden pohtia syvällisemmin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman merkitystä osana Kemijärven kaupungin koko hyvinvointityön kokonaisuutta.

*Todellisuus on aina enemmän
ja jotain muutakin kuin
siitä saatu tieto*

Marjatta Bardy 2013

LÄHTEET

Alasuutari, P (2011). Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Allardt, E (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Ensimmäisen painoksen muuttumaton lisäpainos. Juva: Wsoy graafiset laitokset.

Bardy, M (2013). Tiedon punninta ja maailman asuttaminen. Teoksessa; Bardy Marjatta toim. Lastensuojelun ytimessä. Tampere Yliopistopaino Oy.

Eklund, W (2016). Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä diakoniatyöstä. Kokemuksia ja toivomuksia diakoniayhteistyöstä sosiaalityön näkökulmasta. Opinnäytetyö, Sairaanhoidtaja (AMK) +kirkon diakoniatyöntekijän virkakelpoisuus. Diakonia-ammattikorkeakoulu Pieksämäki.

Hiilamo, H, Kangas, O, Manderbacka, K, Mattila-Wirolahti, P, Niemelä, M & Vuorenkoski, L (2010). Hyvinvoinnin turvaamisen rajat – näköaloja talouskriisiin ja hyvinvointivaltion kehitykseen Suomessa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Isoherranen, K, Rekola, L & Nurminen, R (2008). Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kallunki, V (2010). Yhteisön ja yhteiskunnan ehdoilla. Seurakuntien ja kuntien yhteistyö vuorovaikutuksen näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian laitos. Tohtorin väitös tutkimus.

Kankaanmäki, M (2015). Lasten ja nuorten hyvinvointi kuntia velvoittavissa hyvinvointisuunnitelmissa. Jyväskylän Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos sosiaalityö. Pro Gradu-tutkielma.

Kemijärven kaupunki, (2016). Organisaatiouudistus. Saatavilla: <https://www.kemijarvi.fi/asukkaalle/hallintopalvelut>

Kovanen, A & Lehtomäki, T (2010). Petäjaveden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointiohjelma. Strategiakortti hyvinvoinnin työvälineenä. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diakonia Pieksämäki.

Kuntaliitto (2016). ARTTU2-tutkimusohjelma. Hyvinvoinnin edistämisen käsite ja sisältö. Saatavilla: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/projektit/arttu2/ajankohtaista/Sivut/default.aspx>

Kuntaliitto (2008). Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Kuntaliitto.

Kuntaliitto (2009). Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 2. Suunnitelman seuranta ja arviointi. Kuntaliitto

Kuntaliitto (2002). Kunta ja seurakunta- yhteistyössä yhteisön hyväksi. Praksis-tiedosta toimeen. n:o 8. Kuntaliitto.

Lapin hyvinvointisuunnitelma 2010 – 2015. Saatavilla:http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=51464&name=DLFE-3520.pdf.

Mattila, A 2010. Hyvinvoinnin teorit. Saatavilla:http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ont00039..

Maury, M & Loukomies, T & Bärlund, A (2017). Kunnat kuntoon. Kisspublishing. Helsinki

Majoinen, M (2001). Kunnan strategiatyö prosessina. Teoksessa Miettinen, Riitta; Kunta – kahden johtajuuden areena. Prakis – tiedosta toimeen n:o 2. Suomen Kuntaliitto

Määttä, H (2008). Kunnan hyvinvointitiedon tuottaminen poikkihallinnollisena yhteistyönä. Tuloksena Posion kunnan hyvinvointikertomus. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Määttä, M (2010). Lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvä suunnittelu kunnissa. Nuorisotutkimusverkosto. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Artikkelissa: Janus vol. 18 (3) 2010. 243 – 259.

Paahtama, S (2016). Hyvinvoinnin edistämisen käsite ja sisältö. Arttu 2- tutkimusohjelman julkaisusarja n:o 7/2016. Kuntaliitto.

Pelkonen, M, Hakulinen-Viitanen T, Hietanen–Peltola M & Puumalainen, T (2013). Hyvinvointia useammille- Lasten ja nuorten palvelut uudistuvat. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan loppuraportti.Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:36. Helsinki 2013. Saatavilla <https://www.julkari.fi/handle/10024/110796>.

Perttilä K, Orre S, Koskinen S & Rimpelä M (2010). Kuntien hyvinvointikertomus -hankkeen asiantuntijoiden työryhmä. Hyvinvoinnin määritelmä hyväksyttiin kyseisen työryhmän kokouksessa. Kunnan hyvinvointijohtamisen diapankki: saatavilla: <https://www.innokyla.fi/documents/784776/31f0afb2-6eb3-4f29-9a4f-b30e9157b103>.

Pyykkönen, T (2012). Yksi käsite, monta merkitystä. Käsitetutkimus 2000-luvun hyvinvointitutkimuksesta. Pro Gradu –tutkielma sosiologia. Lapin Yliopisto.

Rättyä, L (2009). Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. Kuopion yliopiston julkaisuja E, yhteiskuntatieteet no 179. Tohtorin väitöskirja. Saatavilla: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-951-27-1309-7/.

Salmi, S & Lipponen, L (2013). Lapsen voimavarat hyvinvoinnin edistäjänä. Pääkaupunki seudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA työpapereita 2013:1. Saatavilla:

http://www.socca.fi/files/3128/Lapsen_voimavarat_hyvinvoinnin_edistajina_-raportti.pdf.

Suominen; K (2008). ” Mä voin sanoo asiakkaalle, että ota yhteyttä diakoniaan, jos mä en pysty enää auttaa”. Sosiaalityöntekijöiden käsityksiä diakoniatyön roolista auttamistyössä Turun kaupungin alueella. Opinnäytetyö sosionomi (Ylempi AMK). Diakonia – ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää.

Särkelä-Kukko, M (2014). Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsen Arja, Pyykkönen Anne (toim); Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry. Saarijärvi .

Svinhufvud; K (2007). Kokonaisvaltainen kirjoittaminen. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tampereen Yliopisto (2002). Kirjoittamisen prosessi ja prosessikirjoittaminen. Saatavilla: <http://www15.uta.fi/arkisto/verkkotutor/kirjoitt.htm>

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos (2010). Johtaminen tukee hyvinvoivaa ja tervettä kuntaa. Tukiaineistoa kuntajohdolle. Helsinki. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos (2017). Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANET. Saatavilla: <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

Tuomola, T (2010). Yhteinen hyvä – Yhteinen asia. Yhteistyön kehittäminen Mäntyharjun kunnan sosiaalityön ja Mäntyharjun seurakunnan diakoniatyön välillä. Opinnäytetyö sosionomi (ylempi AMK). Diakonia- ammattikorkeakoulu, Diak Itä, Pieksämäen yksikkö.

Viskari, S (2009). Tieteellisen kirjoittamisen perusteet. Opas kirjoittamiseen ja seminaarityöskentelyyn. Tampereen Yliopisto. Kasvatustieteenlaitos. Julkaisusarja B N:o 17. Tampere.

LIITE 1**KEMIJÄRVEN KAUPUNGIN NUORTEN HYVINVOINTI TYÖRYHMÄ 2017****Kaupungin edustajat:**

Kaisu Kilpeläinen	nuorisosihteeri (puheenjohtaja)
Tiina Pyrrö	etsivä nuorisotyöntekijä (sihteeri)
Heidi Laukkanen	rehtori
Essi Maaninka-Mäkinen	koulukuraattori
Anu Rae-Lahtela	kouluterveydenhoitaja
Merja Onkamo	johtava sosiaalityöntekijä
Kirsi Saari	sairaanhoitaja, päihdetyöntekijä
Tiina Niemimuukko	psykiatrinen sairaanhoitaja

Yhteistyö tahojen edustajat:

Tiina Heikkilä	koulupoliisi
Päivi Kuusela	TE-toimisto
Aki Lautamo	ev.lut srk
Pirjo Lehtola	Saura-säätiö

Kaikille edustajille on nimetty varahenkilö

LIITE 2

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

1. TOIMEKSIANTAJA

KEMIJÄRVEN KAUPUNKI
Virasto/laitos/yksikkö

VAPAUDEN KATU 8A
Lähiosoite

08100 KEMIJÄRVI
Postitoimipaikka

JUHA MARKU LAHTI
Yhteys henkilö ja työelämäohjaaja

040 763 3929
puhelin

juha.marku.lahti@kemijarvi
s-posti

2. Opiskelija(t)

VARTIAINEN
Sukunimi

KYLÄNIE 11
Lähiosoite

Sukunimi

Lähiosoite

ERKKI
Etunimet

0400 703373 / erkki.vartiainen@kemijarvi
Puh. / s-posti

Etunimet

Puh./s-posti

0444
Diakin toimipiste

SOSIONOMI (AUKK) DIAKON
Tutkintonimike, johon tähtää

TARSA TUOVINEN -KALLIO
Työn ohjaaja Diakissa

KEMIJÄRVEN KAUPUNGIN LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI -
Opinnäytteen nimi SUUNNITELMA

3. Sopimuksen kohde

Opinnäytetyö suoritetaan tämän sopimuksen liitteenä olevan suunnitelman ja mahdollisen tutkimusluvan mukaisesti. Opiskelijalla on oikeus tehdä aineistosta opinnäytetyö ja julkaista työn valmistuttua opinnäytetyössä esitetyistä tiedoista artikkeleita.

3. Opiskelija sitoutuu

- noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia tutkimuseettisiä ohjeita hyvän tieteellisen käytännön periaatteista
 - vaitiolovelvollisuuteen
 - käyttämään toimeksiantajalta saamaansa aineistoa vain edellä mainittuun tarkoitukseen olemaan luovuttamatta ja julkaisematta aineistosta yksilöityjä tai yksilöitävissä olevia tietoja.
 - toimittamaan valmiin opinnäytetyön toimeksiantajalle ja mahdollisuuksien mukaan esittelemään opinnäytetyön tuloksia toimeksiantajalle
- Tämä sitoumus on voimassa opinnäytteen valmistuttuakin

1.18.16

5. Toimeksiantaja sitoutuu

- mahdollistamaan aineiston hankinnan
- sitoutuu opastamaan opinnäytteeseen liittyvissä ammatillisissa kysymyksissä
- maksamaan opinnäytteestä aiheutuvia kustannuksia mahdollisen erillisen sopimuksen mukaisesti

6. Opinnäytesopimuksen purkaminen

Toimeksiantaja voi purkaa opinnäytesopimuksen, mikäli opinnäytetyö keskeytyy opiskelijasta johtuvasta syystä. Opiskelija voi purkaa sopimuksen, mikäli opinnäytetyön tekeminen on mahdotonta aineiston saannin ehtyessä tai muusta pakottavasta syystä. Jos opinnäytesopimus purkautuu, opinnäyteaineisto palautetaan toimeksiantajalle.

Tätä sopimusta on tehty kolme samansisältöistä kappaletta, yksi toimeksiantajalle, yksi opiskelijalle ja yksi Diakonia-ammattikorkeakoululle.

Päiväys

Helsingissä KEMIÄNTIE
5445 kuun 1 pänä 20 016

Allekirjoitukset

[Signature]
 Toimeksiantaja
 Pääluottamustoimen johtaja
 Hyvinvointipalvelut
 Kemiäntien kaupunki
 nimenselvitys

[Signature]
 Opiskelija
[Signature]
 nimenselvitys

[Signature]
 Ohjaava opettaja

[Signature]
 Nimenselvitys

LIITTEET

Liitteiden lukumäärä _____

Liitteiden otsikot

LIITE 3

**LASTEN JA NUORTEN
HYVINVOINTI
SUUNNITELMA
2018 - 2021**

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI SUUNNITELMAN TARKOITUS JA TA- VOITTEET

1 LASTEN JA NUORTEN KASVUOLOJEN JA HYVINVOINNIN TILA

1.1 Tilastollinen hyvinvointi

1.2 Myönteiset asiat

1.3 Kriittiset asiat

2. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT JA TUKEVAT PALVELUT

2.1 Neuvolapalvelut

2.2 Varhaiskasvatuspalvelut

2.3 Koulutuspalvelut

2.4 Kulttuuri- ja vapaa-ajanpalvelut

2.5 Sosiaalipalvelut

2.6 Perheneuvola ja muut terapiapalvelut

2.7 Kolmas sektori seurakunnat ja järjestöt

3. LASTENSUOJELUN TARVE KUNNASSA

3.1 Lastensuojeluilmoitukset

3.2 Lastensuojelutarpeen selvitys

3.3 Avohuolto

3.4 Sijaishuolto

3.5 Jälkihuolto

3.6 Huolto- ja tapaamissopimukset, oikeudelle annettavat selvitykset

3.7 Adoptioeuvonta

4. LASTENSUOJELUN TULEVAISUUS, KESKEISET PAINOPISTEET, KEHITTÄ- MIS-EHDOTUKSET JA KONKREETTISET TOIMET

5. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TOTEUTUS JA SEU- RANTA

LIITTEET